

УДК 35.07:316.334.55:342.553

А. В. Шинькович,
к. е. н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2922-3796>
І. П. Динник,
к. держ. упр., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.14.279

САМООРГАНІЗАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ

A. Shynkovych,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Public Management
and Administration, State University of Trade and Economics
I. Dynnyk,
PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Management
and Administration, State University of Trade and Economics

SELF-ORGANIZATION OF THE POPULATION AS A TOOL FOR ENHANCING LOCAL DEMOCRACY

Стаття присвячена всебічному аналізу діяльності органів самоорганізації населення (ОСН) як інструменту підвищення рівня місцевої демократії та залучення громадян до врядування на рівні територіальних громад України. Розглянуто історичні та правові засади становлення ОСН, наведено практичні приклади їх функціонування у сільських та міських громадах з урахуванням сучасних викликів воєнного стану. Проведено порівняльний SWOT-аналіз, що дозволив окреслити сильні й слабкі сторони, можливості розвитку та потенційні загрози для ОСН. Запропоновано рекомендації щодо удосконалення правового регулювання, зміцнення кадрової та фінансової спроможності, а також впровадження цифрових інструментів для активізації громадської участі. Акцентовано на важливості розвитку горизонтальних зв'язків у громаді, посиленні спроможності місцевих інституцій та впливі ОСН на підвищення прозорості та підзвітності органів влади. Матеріали дослідження можуть бути корисними для науковців, фахівців у сфері публічного управління та представників місцевого самоврядування.

This article provides a comprehensive scientific analysis of the current state, development dynamics, and practical implementation of self-organization bodies (SOBs) as significant mechanisms for strengthening local democracy and civic engagement in rural and urban communities of Ukraine, especially under martial law conditions. The study synthesizes historical roots and legal frameworks regulating SOB activities, highlights the transformation of traditional community self-organization from the times of the Kyivan Rus to contemporary forms such as house, street, and neighborhood committees. Through a comparative SWOT analysis, the authors identify key strengths and weaknesses, opportunities for capacity building, and threats hindering effective SOB performance in different settlement types. Particular attention is given to the role of SOBs in mobilizing local resources, supporting internally displaced persons, coordinating volunteer initiatives, and ensuring prompt communication with municipal authorities during crises. The paper illustrates practical cases demonstrating how village committees, such as in Melnyky, and urban street committees, such as in Myrhorod, address local governance challenges by initiating infrastructure improvements, environmental protection measures, and social cohesion activities. The research underscores the importance of enhancing legal frameworks, developing targeted municipal support programs, and

integrating digital participation tools to broaden citizens' involvement. Recommendations include harmonizing local statutes with European standards, implementing educational campaigns to raise legal awareness, and establishing feedback mechanisms to strengthen transparency and trust. It is concluded that SOBs are crucial in promoting participatory governance, maintaining horizontal connections within communities, and contributing to resilience and sustainability during wartime and post-war recovery. The findings contribute to the theoretical and practical discourse on civic self-organization and provide practical guidance for policymakers, local leaders, and public administration practitioners aiming to improve governance quality, community empowerment, and democratic accountability at the local level.

Ключові слова: самоорганізація громадянського суспільства, самоорганізація населення, місцева демократія, управління розвитком сільських територій, децентралізація влади, воєнний стан.

Key words: self-organization of civil society, self-organization of the population, local democracy, management of rural development, decentralization of power, martial law.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасні процеси децентралізації та воєнного стану актуалізують необхідність ефективної самоорганізації громадян для захисту своїх прав та розвитку територій. Органи самоорганізації населення виступають важливою ланкою місцевої демократії, однак їх потенціал часто залишається невикористаним через недосконалість нормативно-правової бази, нестачу фінансових ресурсів та низький рівень залученості мешканців. Тому виникає потреба у науковому осмисленні стану, проблем та перспектив діяльності ОСН в умовах сучасних викликів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Огляд наукових публікацій, засвідчує, що проблематика розвитку органів самоорганізації населення знаходиться у полі зору багатьох дослідників, особливо слід відмітити доробок таких науковців, як: Л. Головка [8;9], Т. Головка Т. [9], Ю. Головня Ю. [10], О. Дьяченко [10], В. Залізнюк [10], Л. Зеленкевич [6], Ю. Сіренко [8] та інші. Однак, незважаючи на великий інтерес та значну кількість наукових розвідок, залишились нерозкритими і дискусійними питання розвитку органів самоорганізації населення як інструменту підвищення потенціалу місцевої демократії, що потребують подальшого поглибленого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Розглянути стан, виявити ключові проблеми та зробити обґрунтовані пропозиції щодо розвитку органів самоорганізації населення як інструменту підвищення потенціалу місцевої демократії для посилення спроможності громад в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Становлення громадянського суспільства в Україні безпосередньо пов'язане з розвитком інституту органів самоорганізації населення. Актуальність дослідження зумовлена зростанням потреби громад у впливі на уп-

равління, недосконалістю механізмів реалізації прав мешканців та необхідністю оновлення законодавчої бази з урахуванням європейських стандартів і міжнародних практик [1]. Актуальність теми визначається модернізацією місцевого самоврядування та потребою залучення громадян до прийняття рішень. Органи самоорганізації населення (ОСН) — одна з форм прямої демократії, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності влади. Інститут ОСН бере свій початок ще з традицій громадської самоорганізації українських сіл і містечок, що формувались з часів Київської Русі. У добу козацької державності з'явилися сільські сходи та громади як первинні форми участі. У ХІХ ст. земські зібрання змінили організаційну базу. У ХХ ст. окремі елементи ОСН трансформувалися в комітети самооборони та будинкові комітети. В європейській традиції громада як основа муніципалітету є складовою моделі доброго врядування і активно застосовується у Польщі, Німеччині, Чехії, де ОСН виконують роль "голосу жителів" у вирішенні локальних питань. громадської самоорганізації українських сіл і містечок. Елементи сусідської самоорганізації були притаманні козацькому самоврядуванню та земським зібранням у ХІХ ст. [4]. Ідея залучення населення до вирішення питань місцевого значення є складовою європейських демократичних традицій.

Основним актом, що регламентує діяльність ОСН, є Закон України "Про органи самоорганізації населення" від 11.07.2001 р. № 2625-III, який неодноразово оновлювався (останнє оновлення 2021 р.) [1]. Закон визначає ОСН як представницькі органи, що створюються за ініціативою жителів та діють на підставі рішень місцевих рад, Статутів територіальних громад, що деталізують процедури їх створення, права і обов'язки, джерела фінансування та взаємодію з органами місцевого самоврядування. Крім того, низка підзаконних актів, методичних рекомендацій і міжнародних зобов'язань України деталізують стандарти діяльності ОСН, що підкріплює їхню правову природу та гарантії функціонування.

Крім базового закону, діяльність ОСН врегульовується Законом "Про місцеве самоврядування в Україні" (останнє оновлення 2025 р.) [3] та Статутами територіальних громад. До джерел правового регулювання належать рішення місцевих рад, які можуть деталізувати повноваження, механізми фінансування, контро-

Таблиця 1. Повноваження органів самоорганізації населення

повноваження	зміст
Представлення інтересів жителів будинку, вулиці, мікрорайону, села чи міста у місцевій раді	ОСН передають звернення і пропозиції мешканців у офіційні органи. Це забезпечує голос громади у прийнятті рішень. ОСН можуть виступати на сесіях ради та брати участь у комісіях. Це допомагає уникати рішень без врахування думки громади.
Внесення пропозицій до проєктів місцевих програм соціально-економічного й культурного розвитку, а також до проєктів місцевих бюджетів	Це дозволяє враховувати потреби жителів ще на етапі планування. ОСН мають право ініціювати зміни і контролювати розподіл коштів. Це дає змогу спрямувати ресурси туди, де вони найбільш потрібні. Такі пропозиції можуть стосуватися ремонту доріг, шкіл чи освітлення.
Організація заходів щодо охорони навколишнього природного середовища й пам'яток історії та культури	Передбачає проведення суботників, догляд за зеленими зонами або ремонт пам'ятників. Це сприяє збереженню історичної спадщини. Такі заходи підвищують екологічну свідомість мешканців. Вони сприяють залученню молоді до волонтерської роботи.
Контроль за якістю послуг	ОСН можуть перевіряти роботу комунальних служб. Вони збирають скарги та передають їх у відповідні органи. ОСН можуть вимагати усунення недоліків. Це створює додатковий механізм захисту прав споживачів.
Проведення культурно-освітньої, спортивно-оздоровчої та виховної роботи серед населення	Це можуть бути фестивалі, лекції, спортивні заходи, спрямовані на згуртування громади. ОСН допомагають залучати спонсорів для таких подій. Вони сприяють популяризації здорового способу життя.
Розвиток художньої творчості	Реалізується через підтримку гуртків, студій, виставок місцевих митців. ОСН можуть залучати меценатів. Вони організовують благодійні аукциони та концерти. Це стимулює розвиток талантів у громаді.
Підтримка вразливих груп населення	Передбачає допомогу пенсіонерам, людям з інвалідністю, багатодітним родинам. ОСН координують благодійні акції. Вони можуть організовувати збори коштів та речей. Це підвищує рівень соціальної згуртованості.
Допомога органам пожежного нагляду в здійсненні протипожежних заходів	Участь мешканців у роз'яснювальних заходах і спостереження за дотриманням протипожежних норм. Це підвищує безпеку громади. ОСН можуть проводити тренінги та навчальні евакуації. Вони сприяють обладнанню будинків засобами пожежної безпеки.

Джерело: авторське узагальнення на основі [1].

лю та підзвітності ОСН. Також практикується розробка місцевих програм підтримки ОСН [1].

Сучасні дослідники розглядають ОСН як форму безпосередньої демократії на рівні територіальних громад. Виділяють будинкові, вуличні, квартальні комітети як найбільш поширені моделі. Ефективність ОСН залежить від чіткого правового статусу та фінансування. Науковці підкреслюють важливість класифікації ОСН за територіальним принципом і рівнем повноважень, що дозволяє громадам самостійно обирати найбільш оптимальну модель для участі.

Органи самоорганізації населення мають низку повноважень (Табл. 1).

Вищевказані повноваження втілюються у життя за сприяння органів місцевого самоврядування. Саме вони виділяють фінанси, а також надають інші необхідні ресурси для реалізації окреслених проєктів. Сфера діяльності органів самоорганізації населення може варіюватися за розміром: від комітетів окремих будинків, вулиць та кварталів до комітетів мікрорайонів, районів у містах, сільських та селищних рад.

На думку Н. Зеленкевич "сьогодні органи місцевого самоврядування стикаються з низкою проблем, пов'язаних з організацією ОСН, а саме: низька активність громадян з ініціювання та створення ОСН; низький рівень поінформованості жителів про порядок формування ОСН, їх компетенції та можливих формах діяльності" [6]. Вирішення вказаних проблем науковця пропонує шляхом подолання низької активності людей у формуванні та впровадженні ОСН, підвищуючи обізнаність громадськості стосовно їх потенційних перспектив, акцентуючи увагу на їх інструментальній ролі у контексті розвитку територій; донесення до відома мешканців населених пунктів інформацію про повноваження та основні принципи роботи ОСН та регулярного моніторингу реалізованих проєктів, втілених за участю ОСН, систематизуючи та узагальнюючи досвід функціонування ОСН, з метою його подальшого впровадження у практику діяльності громад всієї країни [6].

Таким чином, інститут ОСН відіграє важливу роль у розвитку громадянського суспільства та забезпеченні механізмів демократії участі. Подальший розвиток цього інституту потребує вдосконалення правового регулювання, на-

вчання громадян і підтримки місцевих ініціатив.

Практика діяльності ОСН суттєво відрізняється залежно від типу населеного пункту — села або міста — що обумовлює важливість порівняльного аналізу.

Жителі села Мельники (Шацька громада, Волинська область) реалізували своє право на утворення ОСН. Отже, у червні 2022 року було засновано сільський комітет "Мельники", що відстоює інтереси місцевих мешканців. Причиною його створення стало те, що жоден депутат чи староста громади не проживав у селі та, як наслідок, не мав такого глибокого розуміння місцевих потреб, як самі селяни. Мешканці Мельників усвідомили, що вони здатні самостійно об'єднатися, доносити свою думку до влади та сприяти розвитку своєї місцевості [7].

Сільський комітет активно налагоджує зв'язки з представниками влади. За сприяння місцевої адміністрації, упродовж кількох місяців "Мельники", спільно з громадською організацією "Піщані береги", організували серію культурних заходів та благодійних акцій на підтримку Збройних сил України, а також ініціювали роботи з благоустрою територій. В рамках своєї робо-

Таблиця 2. SWOT-аналіз сільських органів самоорганізації населення

сильні сторони	слабкі сторони
- тісна близькість до жителів, - швидке реагування на проблеми громади, - сильне сусідське порозуміння та підтримка родинних зв'язків, - легкість у зборі інформації про потреби мешканців	- значна фінансова залежність від сторонніх джерел фінансування, - низька обізнаність про права та механізми впливу, - обмежений доступ до професійного менеджменту, - нестача кваліфікованих кадрів.
можливості	загрози
- залучення ресурсів через державні та міжнародні програми розвитку сільських територій, - розвиток партнерств з місцевим бізнесом і аграрними підприємствами, - використання цифрових інструментів для обговорень, - поширення кращих практик через мережі громад	- відсутність системної підтримки від органів місцевого самоврядування, - ризик втрати легітимності через політичні маніпуляції, - нестабільність фінансування у кризові періоди, - високий рівень міграції молоді з сільської місцевості

Джерело: розроблено авторами.

ти комітет інтегрує внутрішньо переміщених осіб в життя села, залучаючи їх до участі у ярмарках, творчих майстер-класах, спортивних змаганнях та інших заходах.

Пріоритетом у роботі комітету є налагодження взаємодії з місцевою владою у вирішенні господарських та культурних питань. Завдяки спільним зусиллям, було відремонтовано дві вулиці. Також комітет поставив собі за мету допомогти комунальному підприємству укласти угоди з усіма домогосподарствами щодо вивезення твердих побутових відходів. Це сприятиме збереженню довкілля та мальовничості п'яти озер, що знаходяться в Мельниках [7].

Мешканці, котрі мешкають на одній або кількох суміжних вулицях, мають змогу створити вуличний комітет (вуличком) для спільного вирішення питань, що стосуються їхньої території. У місті Миргород (Миргородська громада, Полтавська область) діють вуличні комітети, які відстоюють інтереси мешканців міста. Питання, що їх піднімають представники комітетів, зазвичай пов'язані зі станом доріг, вуличним освітленням, транспортним сполученням та благоустроєм територій. Зокрема, завдяки діяльності вуличкому, Миргородська міська рада заасфальтувала вулицю Космонавта Комарова, дорожнє покриття якої було знищено внаслідок стихійного лиха. Створення вуличних комітетів в Миргороді, як і зазвичай в більшості населених пунктів, відбулося за допомогою соціальних мереж, що дозволило ділитися інформацією, обговорювати нагальні проблеми, проводити голосування та об'єднувати людей [7].

У Вінницькій та Полтавській областях діють активні комітети, що організовують ремонти доріг, встановлення вуличного освітлення, догляд за кладовищами. Є приклади, коли ОСН об'єднуються з громадськими радами при сільрадах для спільного лобювання коштів на освітлення та водопостачання. У селі Великі Гаї Тернопільської області ОСН залучили грант для облаштування дитячого майданчика та зібрали співфінансування від місцевого бізнесу. В ОТГ Пирятинського району ОСН співпрацюють з фермерськими господарствами для ремонту доріг і мостів, а також залучають волонтерів до прибирання парків і історичних пам'яток. В Одеській області комітети ОСН ініціюють громадські слухання щодо зонування земель.

В умовах воєнного стану органи самоорганізації населення набувають особливого значення як гнучкий інструмент підвищення стійкості місцевої демократії. Зокрема, ОСН забезпечують оперативну комунікацію між громадянами та органами місцевої влади, що дозволяє швидко реагувати на кризові ситуації, організовувати волонтерські ініціативи та мобілізувати ресурси на підтримку територіальної оборони. Практика показує, що саме через ОСН громади ефективніше координують допомогу внутрішньо переміщеним особам та уразливим верствам населення. Наприклад, у місті Харкові під час активних обстрілів ОСН кількох кварталів об'єднали мешканців для спільної евакуації літніх людей та розподілу гуманітарної допомоги, залучаючи місцевий бізнес і волонтерів.

Крім того, особливістю діяльності

ОСН у цей період є розширення повноважень у сфері громадського порядку та цивільного захисту. Через самоорганізовані комітети активісти сприяють інформуванню населення щодо безпеки, організовують чергування та співпрацюють із правоохоронними органами. Така трансформація функцій підсилює демократичну участь громадян навіть за умов обмежень і забезпечує легітимність прийнятих на місцях рішень.

На початку повномасштабного вторгнення, інтенсивні потоки внутрішньо переміщених осіб у відносно спокійні регіони країни обумовили створення Рад ВПО як однієї з форм самоорганізації населення, які займаються вирішенням нагальних проблем надання базових життєвих послуг та забезпеченням їх доступності в територіальних громадах. Вирішення питань забезпечення роботою, особливо для ВПО, стало стимулом для впровадження з жовтня 2022 року державного механізму "Армія відновлення". За рік реалізації проекту, в 19 регіонах країни до суспільно корисних робіт було залучено більше 70 тисяч безробітних станом на листопад 2023 року. Найбільшу активність зафіксовано у Харківській області — понад 13 тис. осіб, Полтавській — 9200, Донецькій — 8800, Київській — 8300 та Чернігівській — 7900 осіб. Реалізація проекту "Армія відновлення" надає можливість соціальної інтеграції ВПО через їх залучення до процесу відновлення та відбудови територіальних громад; водночас дозволяє долучатися до волонтерської діяльності у місцевих структурах неформального сектору, що здебільшого представлено волонтерськими групами. Важливою є ефективність цього механізму на деокупованих територіях, куди повертаються місцеві мешканці та перебувають вимушено переміщені особи [8].

Одна з таких груп сформувалася у червні 2022 року в одній із громад Бучанського району Київської області і активно працює до сьогодні. Місцеві жителі разом з ВПО беруть участь у різних видах волонтерства. Основним напрямом є адресна допомога щодо забезпечення потреб окремих підрозділів ЗСУ, відповідно до можливостей волонтерської групи "Немішаївські бджілки" [9, с. 43].

Таким чином, рушійними силами трансформацій в самоорганізації населення в умовах війни є покращення

Таблиця 3. SWOT-аналіз міських органів самоорганізації населення

сильні сторони	слабкі сторони
- кращі матеріальні та людські ресурси, - доступ до фінансування з міського бюджету, - розвинена мережа партнерів серед бізнесу та громадських організацій, - наявність фахових кадрів та експертів	- високий рівень бюрократичних бар'єрів у взаємодії з органами влади, - складні процедури погодження ініціатив, можливі конфлікти з депутатськими комісіями, - низька поінформованість населення про ОСН у великих містах
можливості	загрози
- розширення інструментів електронної демократії для залучення жителів, - впровадження смарт-рішень для обговорень та моніторингу послуг, - обмін досвідом з іншими містами через міські мережі, - використання грантових програм міжнародних донорів	- дублювання функцій інших інститутів місцевого самоврядування, - ризик формального існування без реального впливу, - залежність від політичної кон'юнктури у міських радах, - конфлікти інтересів між ОСН та управляючими компаніями

Джерело: розроблено авторами.

ня соціально-економічного розвитку територіальних громад. Мобільність та гнучкість органів самоорганізації населення гарантують доступність соціальних послуг відповідно до потреб. Наявна загроза ракетних обстрілів, тривалість воєнного стану ускладнює втілення стратегічних заходів. Не зважаючи на постійну небезпеку, населення територіальних громад України демонструє стресостійкість, об'єднуючись та створюючи органи самоорганізації населення, з позитивними тенденціями збільшення волонтерської та благодійної діяльності на підтримку ЗСУ та ВПО.

У сучасних умовах органи самоорганізації населення в селах і містах України мають спільну правову основу, проте суттєво відрізняються за своїм ресурсним потенціалом, функціональним навантаженням та формами участі громадян. Сільські ОСН зазвичай мають тісніший зв'язок з мешканцями, гнучко реагують на локальні проблеми, проте часто обмежені фінансами та людським ресурсом. Натомість міські ОСН володіють більш розвинутою інфраструктурою, доступом до бюджету і фаховими кадрами, але стикаються з високим рівнем бюрократизації та ризиком дублювання функцій. Таке співвідношення обумовлює різні можливості та загрози, що доцільно узагальнити у вигляді SWOT-аналізу (Табл. 2 та 3).

Узагальнюючи результати проведеного SWOT-аналізу, можна зробити висновок, що сільські органи самоорганізації населення мають потужний потенціал взаємодії з жителями завдяки близькості та довірі, проте потребують системного зміцнення кадрової спроможності та фінансової стабільності. Для них особливо важливо використовувати державні й міжнародні програми розвитку, долати ризики ізоляції та міграції молоді. Водночас міські ОСН демонструють розвинені мережі партнерств і кращу ресурсну базу, однак їх ефективність на нашу думку стримується високою бюрократією, можливим дублюванням функцій та політичною залежністю. Посилення інструментів електронної демократії та використання грантових ресурсів

здатні підвищити реальний вплив міських ОСН на місцеву політику і врядування.

На основі проведеного вище аналізу функціонування органів самоорганізації населення сформульовано низку практичних рекомендацій, спрямованих на подолання виявлених проблем та розкриття потенціалу ОСН як інструменту розвитку місцевої демократії (Табл. 4).

Проведене нами дослідження підтверджує висновки науковців В. Залізнюк, Ю. Головні та О.Дьяченко про те, що для активізації взаємодії з громадою та залучення її до процесу ухвалення рішень, необхідно застосовувати всебічний підхід, що передбачає поєднання інформування та створення умов для активної участі. Погоджуємося із згаданими науковцями, що підвищити обізнаність мешканців щодо можливостей участі в електронному врядуванні можливо через розповсюдження інформації про наявні інструменти електронного врядування серед населення, а також організацію навчальних заходів для громадян, де вони зможуть дізнатися про функціонування платформ електронної демократії та навчитися подавати свої ініціативи. Особливу увагу слід приділити стимулюванню активності громадян. Важливо, щоб кожен мешканець громади відчував свій внесок у процес прийняття рішень, а також бачив конкретні результати своєї участі. Одним із ефективних методів є створення механізму зворотного зв'язку, де кожен матиме змогу побачити, яким чином його пропозиції розглядаються, або отримати обґрунтування щодо

Таблиця 4. Рекомендації щодо подолання проблем та розкриття потенціалу органів самоорганізації населення як інструменту розвитку місцевої демократії

рекомендація	зміст
Розробка муніципальних програм підтримки	Запровадження цільових програм фінансування та ресурсного забезпечення діяльності ОСН дозволить надати їм стійку матеріально-технічну базу. Це сприятиме формуванню мотивації до участі та розвитку нових ініціатив на рівні громад.
Стимулювання участі через електронні інструменти	Впровадження онлайн-платформ, мобільних додатків і систем зворотного зв'язку спростує доступ громадян до участі у роботі ОСН. Це підвищить рівень прозорості та довіри до прийнятих рішень.
Проведення освітніх кампаній серед мешканців	Регулярні тренінги, лекції та інформаційні заходи дозволять підвищити правову обізнаність населення про роль і повноваження ОСН. Це сприятиме формуванню активної громадянської позиції.
Гармонізація локальних статутів із кращими практиками ЄС	Адаптація місцевих нормативних актів до міжнародних стандартів підсилить легітимність ОСН та розширить можливості залучення донорської підтримки. Таке узгодження дозволить уникнути правових колізій і спростить процедури реєстрації.

Джерело: розроблено авторами.

їх відхилення. Це сприятиме зростанню довіри до влади та спонукатиме громадян до подальшої участі у розбудові громади [10].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження підтвердило, що органи самоорганізації населення є важливим чинником розвитку місцевої демократії як у сільських, так і в міських громадах. Аналіз історичних передумов, нормативно-правових засад, практичних кейсів та SWOT-аналіз дозволили виявити як сильні сторони, так і обмеження їхньої діяльності. У сучасних умовах війни ОСН демонструють гнучкість і здатність мобілізувати громади для розв'язання кризових завдань. Узагальнені рекомендації можуть стати основою для вдосконалення механізмів підтримки та розвитку ОСН. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення механізмів сталого фінансування, цифровізації роботи ОСН та оцінку впливу таких інституцій на стійкість громад у післявоєнний період.

Література:

1. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III.м Дата оновлення: 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text> (дата звернення: 03.06.2025).
2. Органи самоорганізації населення: стан законодавчого забезпечення та перспективи його вдосконалення [Електронний ресурс]. Всеукраїнська асоціація об'єднаних територіальних громад, 23.03.2023. URL: <https://hromady.org/organi-samoorganizacii-naselennya-stan-zakonodavchogo-zabezpechennya-ta-perspektivi-jogo-vdoskonalennya/#> (дата звернення: 03.06.2025).
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97. Дата оновлення: 03.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 03.06.2025).
4. Інститут Громадянського Суспільства. Органи самоорганізації населення та їх взаємодія з місцевими органами влади [Електронний ресурс]. 20.04.2025. URL: <https://www.csi.org.ua/books/organy-samoorganizacziyi-naselennya-ta-yih-vzayemodiya-z-misczevymu-organamy-vlady/> (дата звернення: 03.06.2025).
5. Council of Europe. Guidelines for Civil Participation in Political Decision Making. Strasbourg: CoE, 2019 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.coe.int/en/web/participatory-democracy/guidelines> (дата звернення: 03.06.2025).
6. Зеленкевич Л. П. До питань окремої проблематики розвитку органів самоорганізації населення [Електронний ресурс]. URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11165/> (дата звернення: 03.06.2025).
7. Децентралізація. Самоорганізація населення: історії Шацької та Миргородської громад [Електронний ресурс]. 06.10.2022. URL: <https://decentralization.ua/news/15584> (дата звернення: 03.06.2025).
8. Головка Л. В., Сіренко Ю. В., Головка Т. В. Зрушення в процесах самоорганізації населення територіальних громад в умовах війни // Матеріали II Міжнар. наук. конф. ТНТУ ім. І. Пулюя. 2024. С. 199. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/45232/1/> (дата звернення: 03.06.2025).

9. Головка Л. В., Головка Т. В. Волонтерська діяльність як фактор резильєнтності та нарощування соціального капіталу в громадах (на прикладі однієї з громад Київської області) // Демографія та соціальна економіка. 2023. № 4 (54). С. 38—54. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2023.04.038>.

10. Залізнюк В. П., Головня Ю. І., Дьяченко О. В. Партиципативне управління як інструмент сталого розвитку муніципалітетів // Modern Economics. 2025. № 49. С. 79—88. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V49\(2025\)-01](https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-01).

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2001), The Law of Ukraine "On Self-Organization Bodies of Population", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text> (Accessed 3 June 2025).
2. All-Ukrainian Association of United Territorial Communities (2023), "Self-Organization Bodies of Population: State of Legislative Support and Prospects for Improvement", available at: <https://hromady.org/organi-samoorganizacii-naselennya-stan-zakonodavchogo-zabezpechennya-ta-perspektivi-jogo-vdoskonalennya/> (Accessed 3 June 2025).
3. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (Accessed 3 June 2025).
4. Instytut Hromadianskoho Suspilstva (2025), "Self-Organization Bodies and Their Interaction with Local Authorities", available at: <https://www.csi.org.ua/books/organy-samoorganizacziyi-naselennya-ta-yih-vzayemodiya-z-misczevymu-organamy-vlady/> (Accessed 3 June 2025).
5. Council of Europe (2019), "Guidelines for Civil Participation in Political Decision Making", available at: <https://www.coe.int/en/web/participatory-democracy/guidelines> (Accessed 3 June 2025).
6. Zelenkevych, L.P. (2025), "On Some Issues of the Development of Self-Organization Bodies of Population", available at: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11165/> (Accessed 3 June 2025).
7. Decentralizatsiia (2022), "Self-Organization of Population: Stories of Shatsk and Myrhorod Communities", available at: <https://decentralization.ua/news/15584> (Accessed 3 June 2025).
8. Holovko, L.V., Sirenko, Yu.V. and Holovko, T.V. (2024), "Shifts in the Processes of Self-Organization of Territorial Communities During War", Materialy II Mizhnar. nauk. konf. [Materials of the II International Scientific Conference], Ternopil National Technical University, Ternopil', Ukraine, available at: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/45232/1/> (Accessed 3 June 2025).
9. Holovko, L.V. and Holovko, T.V. (2023), "Volunteer Activity as a Factor of Resilience and Social Capital Building in Communities (on the Example of One Community in Kyiv Region)", Demohrafiia ta Sotsialna Ekonomika, vol. 4 (54), pp. 38—54, doi: <https://doi.org/10.15407/dse2023.04.038>.
10. Zalizniuk, V.P., Holovnia, Yu.I. and Dyachenko, O.V. (2025), "Participatory Governance as a Tool for Sustainable Development of Municipalities", Modern Economics, vol. 49 (2025), pp. 79—88, doi: [https://doi.org/10.31521/modecon.V49\(2025\)-01](https://doi.org/10.31521/modecon.V49(2025)-01).

Стаття надійшла до редакції 07.07.2025 р.